

**רשימת ספרי "בן מלך"
שיצאו לאור עד עתה:**

- תחומים
- ספרות העומר ות
- הסוכנות
- מי כן נמנים - גלות ואולה
- ימים נוראים
- תחומים
- תחומים
- ימי המרים
- הגדה של פסח
- בעניני מצוות המדיניות
- שמקור
- תורה ומצוות
- שיר היראים
- שבת קודש
- מיתוס ומסורת
- שמע בעונה
- עניינים בחיי ובהלכה
- זמירת שבת
- קטלוג הקלטות שיעורים
- רבאית ח"א - נאמרי
- נבואה נבאית-נח
- רבאית ח"ב - נח
- קל-הוללות
- רבאית ח"ג - רבא-וידו
- שבת ח"א - שמת-בשלח
- שבת ח"ב - אמרי-מבוא
- ירחי-מנשמים
- שבת ח"ג - ירדנה-פקודי
- יקרא ח"א - יקרא-מצודע
- יקרא ח"ב - אחרי-בחיכות
- מדרבא ח"א - מדרבא-שילח
- מדרבא ח"ב - קרח-מסעי
- דברים ח"א - דברים-ראה

תנן להשיג: mechonbenleach@gmail.com
 בארז"ב ניתן להשיג: 0542450220
 sales@yefenbooks.com | Warehouse:

פרשת שמות

ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך (א, יג)

בטעם שנשתעבדו ישראל במצרים, נאמרו כמה דרכים במפרשים, ובגמרא (נדרים לב.) משמע שהיה זה עונש לאברהם אבינו, שאמר במה אדע, או מטעמים אחרים שנתבארו שם.

ובאברבנאל (פרשת וישב) כתב שזה היה עונש על מכירת יוסף מידה כנגד מידה - 'ולפי שבמצרים חטאו, שמכרוהו להיות עבד שם, היה ראוי שילקו במצרים ויהיו עבדים שמה הם ובניהם זורעם שנים רבות'. וכבר איתא כן בזוהר (ח"ב דף רעו, א), זוהר חדש פרשת וישב דף כט, א).

ויש לזה קצת סמך במדרש - 'אמר הקב"ה לשבטים, אתם מכרתם את יוסף לעבד, חייכם, אתם קורין עצמכם בכל שנה ושנה עבדים היינו' (מדרש תהילים מזמור י, ילקו"ש תהילים תרמח).

ובמקו"א (בן מלך - פרשת שמות' חלק המאמרים מאמר ב) הארכנו שזה היה שלב מוכרח ביצירת עם ישראל, שבאופן זה הם נחשבים עם מיוחד שיצר לו ה'.

שהרי ייעודו של עם ישראל הוא להיות עם ה',

ובכדי שיהיו עם ה' בתכלית השלימות, היה הרצון מלפניו יתברך שהם יהיו מעצם יצירתם וראשית התהוותם יצירה מיוחדת מאת ה'. וכדכתיב - 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו' (ישעיה מג, כא). יצירה מיוחדת זו, קובעת קשר חיבה וקירבה מיוחדים לאורך כל הדורות, ובמקביל קובעת חובת עבדות בדרגה גבוהה.

והנה הרי הקב"ה הוא בורא ויוצר כל העולם

בגליון

פרשת שמות

ביאורי פסוקים..... עמוד 1

היכל השבת

קבלת שבת - ג..... עמוד 7

חכמה ומוסר

איזהו עשיר השמח בחלקו..... עמוד 10

פרנס השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מתומכי מכוננו הרב **יחזקאל נברוצקי** שליט"א לרגל אירוסיו בנו עב"ג למזל"ט

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה לראות ברכה והצלחה בכל אשר יבנו

להנצחת ותרומות פרנס השבוע/החדש
 אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור
כל גנזי תורתנו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים
הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל
שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחודשו.
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה
פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים
לדבר המצווה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים

'קו בן מלך'

03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים

בפרשת השבוע

שמעו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנובה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
התגולה

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

- ספרים
- למען השם
- סדרת ספרים
- ביאורים ופירושים
- על המעשה המישי תורה
- סיפורים
- על הש"ס
- סדר
- המת ומחשבת
- ביאורי סוחר
- סדר
- אמנה ומחוק
- מגאן
- תורה ודעת
- אמרים
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מיתות מכון

סניפים 94 מקות מנוחה

עבודת השם בבית מדרש
לשמוק סיפורי רבינו
מחולקים לפי גושים
בכל התחומים

הכשרת ספרו בן מלך
בתיבת המסורת ברחבי העולם

מלפון התגולה: 054-8422488

כתובת: ארזת ישראל 1/9

ביתר עילית

קניית מכתב לפי סעיף 46

לתיבת הארזית

mechonbenmelech@gmail.com

אוצרות
בן מלך

ואת כל העמים, אולם עם ישראל הוא יצירה מיוחדת שהקב"ה עשה אותם באופן מיוחד, כלשון הכתוב 'יצרתי לי', ולכן סיבב הקב"ה שעם ישראל בתחילת הוויתו ויצירתו יהיה משועבד למצרים, ובהיותם עבדים הרי הם בטלים למשעבדיהם, ומשוללים מכל תואר של עם וקיום עצמאי. כי עניינו של 'עם' הוא, שבני האומה מתאחדים תחת שלטון עצמאי אחד, והעבדות הוא ההיפך הגמור ממצייאות של 'עם', שהם מפורדים ונכנעים תחת בני עם אחר. ומתוך מצב זה של העדר קיום, בא ה' לגאול אותם בידו החזקה באותות ובמופתים, וכאשר נגאלו נעשו לעם, ונמצא שה' יתברך בעצמו כביכול יצר אותם.

והנה עדיין צריכים אנו לדברי המפרשים בטעם החטא שהביא לעונש השעבוד, כי אין יסורין בלא חטא, אולם הקב"ה סיבב את הסיבות באופן שעם ישראל לא יהיה לו קיום, ויצטרך להיווצר באופן מיוחד על ידי ה' בחוזק יד באותות ובמופתים.

ויש שואלים מדוע מוטל עלינו להודות לה' ולהכיר טובה על גאולת מצרים, עד שכל חובתנו לעבודת ה' נובעת מציאת מצרים, שלכאורה צריך הדבר ביאור, שהרי ה' הוא העושה הכל, וכשם שהוא הוציא אותנו ממצרים, כך גם הוא הוריד אותנו לשם, ומה לנו להכיר טובה יותר משאר כל הנבראים שלא ירדו למצרים.

אמנם הביאור בזה, כי הוא כלל בכל דרכי הנהגת ה', שכאשר האדם זכאי וצדיק אין הרעה באה עליו כלל ואינו צריך לניסים היוצאים מדרכי הטבע להצלתו, אלא אינו בא כלל לידי סכנה. ואם האדם כבר נזקק לניסים, הרי זה משום שהיה ראוי לעונש, רק שניצול מחמת שנשא חן בעיני ה'. כי מה שמוכן לאדם בדרך הטבע הוא ההנהגה שמנהיגים עמו מן השמים, והנס אף שיש בו הוראת חביבות, הרי זה משום שבעצם היה ראוי לעונש וניצול מחמת חביבה זו.

ומהאי טעמא אומרים בברכת הגומל 'הגומל לחיבים טובות' (ש"ע אורח חיים סימן ריט ועיין במפרשים שם), כלומר שכיוון שנעשה לו נס, הרי הוא חייב בחטאיו, והוא מודה לה' שלמרות זאת גומל נסים עם החיבים. ובוודאי שכן הוא בהנהגת כלל ישראל, שכשנגזר עליהם גזירה וניצולו בנס, הרי זה משום שהיו חייבים בעונש.

ולכן בגלות מצרים, מכיון שהירידה למצרים היתה בדרך הטבע, וכמו שביארה התורה בפרוטרוט בספר בראשית את כל פרטי השתלשלות העניינים, כיצד ירדה משפחת יעקב למצרים לארץ לא להם, והכל בדרכי הטבע וסיבות הגיוניות המשתלשלות זו מזו. ואם כן כאמור הדבר מוכח שזו ההנהגה היתה ראויה מצד הסדר הקבוע במשפט האלוקים.

ואם כן בוודאי שהיה השעבוד והגלות עבור חטאים, כנ"ל, אמנם היה בדבר סיבה מאת ה', בכדי שעל ידי זה יתקיים 'עם זו יצרתי לי תהלתי יספור'. שאחר שבדרך הטבע היו שקועים בעבדות וסבלות השעבוד, אז הופיע ה' בתפארת עוזו וגילוי שמו, וחולל עמהם ניסים ונפלאות עד אין מספר, וברוב חביבה גאל אותם בכבודו ובעצמו בחוזק יד וזרוע נטויה, ובכך עשה לו את עמו המיוחד לו.

ולכהן מדין שבע בנות וגו' ויואל משה לשבת את האיש ויתן את צפורה בתו למשה (ב, טז-כא)

וברש"י ובמדורשי חז"ל מבואר שהיה יתרו כהן לעבודה זרה. כמו שכתב רש"י על הפסוק 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים' (שמות יח, יא) - 'מלמד שהיה מכיר בכל ע"ז שבעולם שלא הניח ע"ז שלא עבדה'. ואף שמבואר ברש"י כאן שפירש מע"ז, אך התורה מדגישה שהיה יתרו כהן, וצריך טעם מה הענין בדבר. ונראה שהיה זה משלבי הכנתו של משה רבינו לתפקידו בהנהגת ישראל.

כי הנה משה רבינו היו לו בישראל שני תפקידים, האחד שהיה המנהיג והגואל בבחינת 'מלך', והשני שהיה הנביא ואיש האלוקים בבחינת 'כהן'. ולשני תפקידים אלו נסתבב מאת ה' שהיתה לו הכנה בימי גדילתו.

כאשר עבור תפקיד המלכות, נתגדל בבית מלכות פרעה, ומשם יצא למלוך על ישראל, ולעומת זאת לשבר ולנתץ את מלכות פרעה. והיה בזה מטרה שיתגדל בבית מלוכה ויקלוט בנפשו גיבוי מלכות, אשר היה נצרך להם בהיותו אחר כך מלך ישראל. (וכעין זה כתב באבן עזרא ב, ג).

ועבור תפקידו ככהן ואיש האלוקים נתגדל בבית כהן מדין, שהיה הרועה הרוחני הגדול באומות העולם. ומשם יצא משה רבינו ע"ה להיות כהן

ורועה אלוקי לישראל, ולשבר ולנתץ את העבודה זרה.

* * *

וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל. ויאמר משה אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה (ג, ב-ג)

מצינו כמה פעמים בתורה ובנביאים, כי הקב"ה מתגלה ושכינתו מופיעה באש, אולם כאן נתייחד המראה בזה שהסנה לא היה נאכל. ועל פי פשוטו דבר זה בא לבטא כי אין זה אש טבעית אלא אש של מעלה.

אמנם יש להבחין כי הנה במעמד הר סיני, שוב נגלה כבוד ה' באש, כדכתיב - 'והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש' (יט, יח). אולם לעומת הסנה שהיתה אש שאינה אוכלת, שם מפורש - 'ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל' (כד, יז). יש כאן הדגשה שהיתה זו אש אוכלת, דהיינו שהיא אש של פחד שיש בה מורא וחרדת השכינה. וזה גם ענין העשן שהיה בהר סיני, כי אש אוכלת יש בה עשן.

ונראה הביאור בזה, כי אכן היה הבדל בין סוג ההתגלות של הקב"ה בתוך הסנה ובין סוג ההתגלות של הקב"ה במתן תורה. בסנה היתה ההתגלות למשה רבינו כדי לגאול את ישראל, כלומר אז בא הקב"ה למלוך על ישראל במטרה כדי לגאלינו, וזו בחינת אש שאינה אוכלת, בחינת רחמים וחסדים.

אך במתן תורה, הופעת ה' למלוך על ישראל היתה במטרה להטיל עלינו את חובת עבודתו יתברך שנקיים גזרותיו, ואמרו 'תורה מפי הגבורה ניתנה' (שבת פח:). דרך נתינת התורה הוא בגבורה ובמורא, באימה וביראה ברתת ובזיעה (מ"ק טו). כאשר חלה עלינו חובת המצוות והעבודה כלפי ה', אזי השכינה מופיעה בדרך של אימה ומורא 'כי ה' א-ל קנא אש אוכלה'.

נמצא שבעת שהוא בא לגאלינו האש אינה אוכלת בחינת 'חסד', אמנם כאשר אנו נתבעים לתורה האש היא אוכלת, בחינת 'גבורה'.

* * *

הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתי להם אלוקי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם (ג, יג)

יש להתבונן, מהו עניינה של שאלה זו 'מה שמו', ומה גודל הנחיצות שבה. ומדוע צפה משה כי תיכף באותו מעמד, כשיבוא לבשר לבני ישראל על גאולתם העתידה, יבקשו המה לדעת בראש ובראשונה 'מה שמו'.

והנה אין לפרש שהוצרכה ידיעה זו, כדי להוכיח את אמיתות דבריו של משה כי אכן ה' שלחו ולא בא מעצמו, כי מתוך הכתובים נראה שהוא ענין אחר, המפורש בכתוב בפני עצמו להלן - 'והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה' (ד, א). ולשם מטרה זו נמסרו בידי אותות ומופתים אחרים. ועוד, כי אין בכך שום הוכחה למי שלא יאמין בשליחותו, וידיעת שם ה' לא תוסיף ולא תועיל לענין זה.

גם אין לפרש כי ידיעת מציאות ה' כשלעצמה הוצרכה להם, שהרי בוודאי ידעו זרע אברהם יצחק ויעקב את אלוקי אבותיהם. אם כן, מהי אפוא החשיבות הרבה להודיע לישראל את שמו המפורש, ומדוע אין שליחותו של משה יכולה להתקיים בלעדי כן.

והביאור הוא, שעניינו של 'שם' בכל דבר מורה על המהות, וכאשר שואלים לשמו של איש פלוני, או של חפץ פלוני, אין משמעות הדבר רק כיצד מכנים אותו לשם סימן והיכר בלבד, אלא השאלה היא מהותית, מה הוא, מה עניינו הייחודי, הגדרתו וצורת הופעתו.

וכאשר בא משה לבשר לישראל 'אלוקי אבותיכם שלחני אליכם' להוציאם ממצרים ולהעלותם לארץ טובה ורחבה - אין הכוונה שיקשו בני ישראל לדעת את שמו גרידא, אלא בוודאי יבקשו לדעת כיצד אכן יתקיים הדבר הגדול הזה, שהרי הנהגת ה' עשויה להופיע בדרכים רבות, והיינו 'מה שמו' - מהו 'השם' אשר בשליחותו באת לעשות למעננו את הדברים האלה, איזו מבין דרכי הופעת ה' והתגלותו בעולם, תבוא לידי ביטוי בהנהגה זו. כיצד ובאיזה אופי תהיה גאולתם, האם יתנהלו הדברים על ידי שמות התואר השונים שבהם הוא מתגלה בעולם,

אל בני ישראל, ה' [הוי"ה] אלוקי אבותיכם אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב שלחני אליכם'.
ועל זו השלישית מסכם הכתוב - 'זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור'.

ועיין במפרשים שנתייגעו הרבה ליישב את חלוקת השמות לשלשה עניינים, ולהעלות איזה מבין שלשת השמות, היה למשה להודיע לישראל בסופו של דבר (ראה רמב"ן, אבן עזרא ורשב"ם. ועיין אור-החיים, וכלי יקר).

ובמקו"א (ב'ן מלך - פרשת שמות' חלק המאמרים מאמר ז) ביארנו בארוכה כי שורש השם הגדול אחד הוא, והוא השם 'הוי"ה' שעניינו הוא מציאות ה' שהוא הווה וקיים מחוייב המציאות, אלא שכשהנבראים מכנים אותו כן הרי הוא נקרא 'יו"ד ה"א וא"ו ה"א' על פי כללי הלשון בהתייחסות לדבר עניינו שכאשר הקב"ה קורא שם זה כלפי עצמו [בגוף ראשון] הרי הוא נאמר בלשון אהי"ה, כמו 'אעשה'. ושתי הצורות מהוות את שמו הקדוש אף שאותיותיהן מתחלפות, לפי שבנינו והוראתן אחד.

וכך הוא סידורן של הכתובים, שאמר לו הקב"ה למשה - שמי הוא 'אהי-ה' - כי אני הוא אשר אהיה לנצח נצחים. ונמצא כי 'אשר אהיה' אינו חלק מן השם, אלא הוא נתינת טעם לכך שנקרא שמו 'אהי-ה'.

אמנם זהו לשון התשובה הניתנת למשה, אבל לבני ישראל אין צורך שיודיע את טעמו ונימוקו של השם, אלא את השם לבדו - 'כה תאמר לבני ישראל אהי-ה שלחני אליכם'. כלומר, 'אמור להם כי אהי-ה שלחן אליהם'.

אמנם, השם 'אהי-ה' ככתבו וכלשונו, אינו הולם את כללי הלשון אלא בדיבורו של ה' כלפי עצמו, וכאומר - אני אהיה, אבל כשאחרים משתמשים בשמו זה, יש להם לומר יהיה בלשון נסתר, וכאומר - הוא יהיה. לפיכך כשמשה מדבר אל בני ישראל, אין לו לנקוב בתבנית השם כפי שהקב"ה אומר - כלפי עצמו, שבכך יפסיד הכוונה, ויהא דומה שהשם 'אהיה' מוסב על משה העומד ומדבר לפניו, והוא הדין בכל מי שיוזכר את השם באופן זה, אלא אז

דהיינו שיפעל ה' פעולותיו בדרכי הטבע - או שמא ישדד הקב"ה בעבורנו מערכות טבע, האם תבוא גאולת מצרים על ידי התגברות מידת הרחמים - או שמא על ידי מיצוי מידת הדין.

ואכן נענה ה' לבקשתו זו אשר שאל כהוגן, וגילה לו את השם הגדול, השם 'הוי"ה' אשר בכוחו ינהיג את כל הפעולות בגאולת העם מעבדותו במצרים.

והוא מה שאמר לו הקב"ה - 'אהי-ה אשר אהי-ה'. כלומר, לא במידה מן המידות אבוא אליהם, לא בבחינה מסוימת מן הבחינות המבטאות את הופעת ה' בעולם אתוודע להם, אלא בשם הוי"ה בכבודו ובעצמו, השם המבטא את נצחיותו וחיוב מציאותו - בו יבוא הקב"ה לגאלם. ודבר זה יבוא לידי ביטוי בכך, שהנהגת ה' את ישראל לא תתנהל לפי דרכי הטבע שהטיב ה' בהנהגת העולם, אלא בדרכים שאין להן כל קשר וזיקה אל הטבע, דרכים שבהן אין חוקי המציאות מחייבים דבר, אלא מציאות הבורא יתברך שמו.

עוד יש לבאר בזה, שבני ישראל יבקשו להעמיק לדעת סוד מציאותו יתברך על ידי חקר אלוקים וידיעת שמו. והיינו 'מה שמו', כלומר שבני ישראל לקראת היותם עם ה', ירצו לדעת מהות קדושתו ולחקור רוממות עניינו, ועל זה השיב לו הקב"ה עומק סודות ידיעתו וגילה לו שמו הנעלם והנשגב.

* * *

ויאמר אלוקים אל משה אהי-ה אשר אהי-ה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהי-ה שלחני אליכם. ויאמר עוד אלוקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלוקי אבותיכם אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור (ג, יד-טו)

פסוקים אלו באים כתשובה על שאלת משה מה השם שיאמר לבני ישראל:

ולכאורה יש כאן שלש תשובות חלוקות:

(א) ויאמר אלוקים אל משה, אהי-ה אשר אהי-ה.

(ב) ויאמר כה תאמר לבני ישראל, אהי-ה שלחני אליכם.

(ג) ויאמר עוד אלוקים אל משה כה תאמר

צריך לומר בלשון 'יהיה' [נסתר] - 'כה תאמר לבני ישראל 'יהיה' [הוי"ה] וגו' ... שלחני אליכם'.

והנה דיבור הראשון, כאשר הקב"ה אמר לו 'כה תאמר לבני ישראל' אזי קורא בשמו כלפי עצמו, כי עדיין לא הורה הקב"ה למשה כיצד יסדר את הדברים בפיו, ובאיו צורת לשון ישתמש בבואו לדבר אל בני ישראל, אלא על שאלתו 'מה אומר אליהם' - הריהו משיב לו את תוכן הדבר שיאמר אליהם - 'אמור להם כי אהיה שלחך אליהם'.

אולם לאחר שכבר הודיעו את השם עם משמעותו וכוונתו, מלמדו הקב"ה כיצד ידבר אל ישראל בפועל - 'כה תאמר אל בני ישראל ה' אלוקי אבותיכם אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב שלחני אליכם'. ועל ביטוי זה מסכם הכתוב: 'זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור' - כך אכן ראוי שתקראוני, ובשם זה אהיה מוזכר בפיכם לעולם.

ובכך גם יובן מדוע הוסיף הכתוב דווקא בפסוק השלישי, את כינויו המורחב של הקב"ה - 'אלוקי אברהם יצחק ויעקב' - לצד הזכרת שמו הגדול ה'. שכן, כשיבוא משה לדבר בשם ה' אל העם, אכן ראויה הרחבת דברים זו להיות מוזכרת, אשר הוא אלוקינו ואלוקי אבותינו, ושמו הגדול והקדוש נקרא עלינו.

וראה שם שהארכנו בכל זה ובביאור ענין השמות בהרחבה.

* * *

ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים והיה כי תלכו לא תלכו ריקם. ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמתם על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם את מצרים (ג, כא-כב)

דיבור זה צריך ביאור, שהרי היה זה זמן רב לפני היציאה בפועל, ורק עתה החלה הבשורה למשה כי פקוד פקד אותם לגאלם, והנה חזר וציווה אותם בפועל בערב היציאה ממש, כדכתיב בפרשת בא - 'דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב' (יא, ב). ועתה לא היה זה ציווי אלא שהודיע זאת ה' למשה, וצריך ביאור מה טעם היתה נצרכת הודעה זו.

ומצינו כן מיד עם בשורת הגלות והגאולה שנאמרה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, כבר הובטח - 'וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' (בראשית טו, ד).

וביותר הדבר צריך ביאור, אחר שמדובר בהצלת העם מתחת עול שעבוד נורא ועבודות פרך של מאות שנים והשלכת תינוקות אל היאור, מה חשיבות יש לפרט זה של נטילת כלי כסף וכלי זהב.

ונראה לבאר, כי השעבוד והעבודות יש לה שני משמעויות, מצד אחד יש בזה פשעים ועוולות שהמצרים פעלו כלפי בני ישראל עד בלי די, הן בעיניו מכות וסבל העבודה, ובמיוחד הריגת הבנים. אמנם יש משמעות נוספת, שגם אם אינה חמורה כמו הראשונה, אין הקב"ה מתעלם ממנה, והיינו שהרי העבודות משמעותה שהמצרים גזלו מבני ישראל את הונם ומעשי ידיהם, וכל עמלם הלך למשעבדיהם.

והובטחו ישראל מראש שאחרי שתתום תקופת העבודות שיועדה להם, יעניש הקב"ה את המצרים ב'מידה כנגד מידה'. והנה כנגד הסבל והמכות והריגת הבנים נענשו מצרים בעשרה מכות, ועולה על כולנה בטביעת פרעה וחילו בים סוף.

אך גם כנגד נטילת הונם ועמלם, היה צריך להתקיים 'מידה כנגד מידה', ועל זה באה ההבטחה של 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול'.

* * *

ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה' וגו'. ויאמר אליו ה' מה זה בידך ויאמר מטה. ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו. ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוז בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו. למען יאמינו כי נראה אליך ה' וגו' (ד, א-ה).

שלשה אותות מסר ה' ביד משה, בהם יוכיח את היותו שליח ה' להוציא את ישראל ממצרים: האות הראשון הוא מופת הנחש. האות השני הוא מופת הצרעת. האות השלישי והאחרון הוא מופת מי היאור שנהפכו לדם.

יש להתבונן מה טיבם של שלשת האותות הללו,

ועל מה הם מורים במשמעותם. שהרי פשוט כי מלבד היותם דברים מחודשים המוכיחים כי אצבע אלוקים היא, יש למצוא הוראה מיוחדת בתוכנם, התואמת את שליחותו של משה להוציא את ישראל מארץ מצרים.

ונראה לבאר, כי שלשת האותות הללו מציינים שלשה עניינים שניתן למשה כוח לעשותם, המתוים את הדרך שבה ינהג בנאלו את ישראל ממצרים:

מופת הנחש - מורה על המכות שיובאו על מצרים. והפיכת המטה לנחש משמעותו היא, כי מטה ההנהגה אשר ביד משה, בכוחו להיפך לשבט הלקאה, בחינת נחש, אשר יביא על מצרים מכות נאמנות. והיה הדבר לאות והוכחה, ששלח ה' ביד משה להכות את מצרים ולעשות בהם שפטים.

לאחריו בא מופת הצרעת להורות, כי לא זו בלבד שיש בכוחו להרע ולהכות את מצרים, אלא בכוחו אף להטיב ולהעלות ארוכה ומרפא, לישראל הנדכאים תחת סבלות מצרים, ולגאלם לחירות עולם. ודבר זה נרמז על ידי ריפוי הצרעת, כאשר כהרף עין נרפא בשרו ושב לאיתנו.

נמצא אפוא, ששני האותות הראשונים נבדלים בעניינם, הראשון למכה והשני לרפואה. ובעוד שבמופת הנחש, עיקר האות הוא בחלקו הראשון, דהיינו הפיכת המטה לנחש, הרי שמופת הצרעת, עיקר האות שבו הוא בחלקו האחרון, דהיינו ריפוי הנגע והשבת הבשר לאיתנו.

הבדל זה שבין שני האותות מדוקדק בלשון הכתוב, כי הנה במופת הנחש, באה 'אמירה' מיוחדת כדי להחזיר את המטה למצבו הקודם, פעולה שלא נכללה בדיבור הראשון - 'ויאמר אליו ה' מה זה בידך ויאמר מטה... ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוז בזנבו...! יען כי ענין האות כבר נשלם בחלק הראשון, בהפיכת המטה לנחש, והשבת המטה לקדמותו אינה מהווה חלק מענין האות. לעומת זאת במופת הצרעת, באה האמירה השניה כהמשך לראשונה - 'ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך... ויאמר השב ידך אל חיקך וישב ידו אל חיקו', משום שעיקר משמעות האות הוא בריפוי הצרעת והשבת בשרו לאיתנו, ואדרבה, כל עיקר מעשה הצרעת לא בא אלא כהכשר לרפואתה.

ולאחר שבא האות והמופת על הכאת מצרים, ועל גאולת ישראל, בא האות השלישי ללמד, כי לא זו בלבד שכוח ה' גדול להיפרע מצריו ולעשות חסד עם אוהביו, אלא עליון הוא על כל אלוהים, ולא יהיה כי אף באלוהי מצרים יעשה שפטים, ולא יותיר למצרים שום שליטה ועצמה לא בחומר ולא ברוח, וכמו שפירש רש"י - 'ולקחת ממימי היאור - רמז להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם'. ולפי שהמצרים סגדו ליאור ובטחו בו, הוכיח להם כי בכוחו להפכו לדם.

ובפשטות הדברים אפשר, כי ענין האות הזה הוא כעין תחילת המכה בפועל, להורות כי נכון הדבר מעם ה' וממהר לעשותו.

היכל השבת

קבלת שבת - ג

מזמור לדוד הבו לה' בני אלים

יציאת מצרים ומתן תורה, והיינו מצד גילוי מלכות ה' שבדבר, שנתגלו אז במיוחד גבורות ונפלאות מאת ה', המעידים על מלכותו ונוכחותו בעולם].

והנה אמרו בגמרא (ברכות כח:) - 'הני שמונה עשרה כנגד מי, אמר רבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד שמונה עשרה אזכרות שאמר דוד בהבו לה' בני אלים'.

ושם (כט.) - 'הני שבע דשבתא כנגד מי אמר

מזמור זה אינו מסדר המזמורים של תקופת מלכות ה' הנאמרים לפני זה, אולם גם מזמור זה עוסק במלכות ה', ועוסק בחובת הכבוד וההכנעה שהברואים צריכים לתת ולהגיש לפניו לרגל הופעת מלכותו בעולם, אשר זה מתבטא במגוון תופעות עצמיות בבריאה, 'קול ה' על המים - - קול ה' בכת, קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים - - קול ה' חוצב להבות אש'. [ויש שמפרשים שזה בתקופת

רבי חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים'.

הנה שני המספרים שמצינו במניין ברכות תפילת העמידה, באים כנגד מה שמצינו במזמור זה של הבו לה' בני אלים, כלומר שהמספרים במזמור זה מבטאים את המספר המתאים להופעת ה' בעולם, וכנגד זה באה עבודתנו לפניו.

אמנם יש להבין, מה הטעם שבחול המספר הוא כנגד י"ח אזכרות ה' שבו, ובשבת כנגד שבעה קולות שנזכרו בו.

ונראה לבאר הענין, על פי מה דאיתא בספרים שיש הבדל יסודי בין עבודת ה' שבחול, לעבודת ה' בשבת קודש. בימות החול התפילה ועבודת ה', היא באופן שהאדם צריך להתעורר ולהביא את עצמו לעבוד את ה' לכבדו ולשבחו, ולכן למדו את סדר התפילה מכללות האזכרות שבמזמור שאומרים בו 'הבו לה' בני אלים' 'הבו לה' כבוד ועוז', והיינו שהמשורר מעורר בקריאה של 'הבו' 'השתחו'. כלומר שצורת העבודה היא באופן שעל האדם לעורר את עצמו ולהביא את עצמו לעבודה.

אולם בשבת, קדושת היום מרוממת את הנפש והאדם קרוב אל ה', ורגשותיו פתוחים לעבודתו, עד כי אין צורך לכל קריאת התעוררות, כי נפשו בעצמה מרגישה את קדושת ה', והוא מאליו בא לשבח את השי"ת, וכדאיתא שעבודת השבת היא 'למעלה מטעם ודעת'. ולכן אופי העבודה מתאים לתיאור של 'קול ה' על המים', 'קול ה' בכח', 'קול ה' בהדר'. בשבת קודש בוקע מהאדם קול פנימי שמתפלל מאליו, ונפשו מרגשת מאליה את חובת הכבוד לשמו.

ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם

הופעת ה' בעולם מתבטאת בקולות הללו של המים והאש, כאמור, שעל ידם ניכר מלכות ה' בעולם. אולם המאורע שבו נגלה בעליל כמלך המנהיג את העולם, זה היה בעת המבול, אשר העניש את כל יושבי הארץ כאשר השחיתו את דרכם, ואז נתגלה כמלך היושב על כסאו, שופט כל הארץ העושה סדר בתוך העולם. וזה הפירוש 'ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם'. שעל ידי שישב כמלך על כסא שופט

צדק בעת המבול, נקבע לעולם ההכרה בה' כמלך היושב על כסאו.

והנה המבול היה המאורע הגדול של הופעת מלכות ה' על העולם מצד מידת הדין והמשפט. אבל עם ישראל זכה להופעה מיוחדת של מלכות ה' בצורה של רחמים וחביבות. והיינו 'עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום', שנותן להם עוז ושלום, כלומר חוזק וברכה.

ואכן הברית שכרת ה' עם העולם אחר המבול, היה רק ברית על קיום העולם שלא ייחרב עוד. אבל הברית שכרת הקב"ה עם ישראל הוא להשפיע עליהם טובה וברכה - 'וארבה אותך במאד מאד' (בראשית יז, ב).

מזמור שיר ליום השבת

"מזמור שיר ליום השבת. טוב הוודות לה' ולזמר לשמך עליון. להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות. עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור. כי שמחתני ה' בפעלך במעשי ידיך ארנן. מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך".

ובברכת יוצר ליום השבת תיקנו - "זה שיר שבה של יום השביעי שבו שבת א-ל מכל מלאכתו, ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת טוב הוודות לה'. לפיכך יפארו ויברכו לא-ל כל יצוריו, שבה יקר וגדולה וכבוד יתנו לא-ל מלך יוצר כל".

מבואר בזה שאין זה רק שיר שנתקן לאמרו ביום השבת, אלא זהו השיר של יום השבת.

ובפשטות הביאור בזה הוא, כי שבחו וכבודו של הקב"ה עולה מתוך הבריאה, ככתוב - 'השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידי מגיד הרקיע' (תהילים ט). 'שאו עיניכם מרום וראו מי ברא אלה' (ישעיה מ). והוא הענין שהנבראים אומרים פרק שירה. והיינו שמבחינת כל יצירה ניכר גדולת הבורא.

וכמוכן שמכללות הבריאה, עולה סיפור גדולתו ונפלאותיו של הבורא במידה מרובה ביותר. וזה היה בשבת, כאשר נשלמו השמים והארץ וכל צבאם, אז עלה פרק השירה הגדול של הבריאה כולה. וכמו שאומר המשורר - 'כי שמחתני ה' בפעלך במעשי ידיך ארנן, מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך'.

מאד עמקו מחשבותיך

"מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך. איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת. בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פעלי און להשמדם עדי עד. ואתה מרום לעולם ה'".

השיר של יום השבת אינו עוסק רק בהתפעלות מעצם מעשה הבריאה, אלא המשורר מעמיק חקר בעניינים העמוקים ביותר, ומהם מעלה את השירה הנשגבה והשבח הנעלה ביותר.

אחד העניינים העמוקים והעמומים בהנהגת ה', היא השאלה של 'צדיק ורע לו רשע וטוב לו'. ועל זה נתייסד כל ספר איוב, ואמרו חז"ל (ברכות ז.) שהוא הענין הנעלם שביקש משה רבינו לדעת 'הודיעני נא את דרכיך'. ואף לו לא נתגלה אלא באופן מוגבל בבחינת 'וראית את אחורי לפני לא יראו'. ומצינו בכמה מקומות שתמיהה זה מטרידה ביותר את המתבוננים בהנהגת ה'. וכגון במזמור עג - 'מזמור לאסף - - ואני כמעט נטיו רגלי כאין שופכו אשורי' [רש"י - מטרם שומי זאת אל לבי כמעט נטיו רגלי ושופכו אשורי לנטות מאחרי המקום]. 'כי קנאתי בהוללים שלום רשעים אראה. כי אין חרצובות למותם ובריא אולם. - - - הנה אלה רשעים ושלו עולם השגו חיל. אך ריק זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי - - - ואחשבה לדעת זאת עמל הוא בעיני'.

וכן ישנו כמה פעמים בדברי הנביאים כגון בחבקוק - 'עד אנה ה' שוועתי ולא תשמע אזעק אליך חמס ולא תושיע. למה תראני און ועמל תביט ושוד וחמס לנגדי ויהי ריב ומדון ישא. על כן תפוג תורה ולא יצא לנצח משפט כי רשע מכתיר את הצדיק על כן יצא משפט מעוקל - - טהור עינים מראות רע והביט אל עמל לא תוכל, למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו' (חבקוק א).

וזהו גם עיקר תוכנו של מזמור שיר ליום השבת - 'בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פעלי און. להשמדם עדי עד. ואתה מרום לעולם ה'. כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו. יתפרדו כל פעלי און. ותרם כראים קרני בלתי בשמן רענן. ותבט עיני בשורי בקמים עלי מרעים תשמענה אזני. צדיק כתמר יפרח כארו בלבנון ישגה. שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו. עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. להגיד כי ישר ה' צורי ולא עוולתה בו'.

ועיין במדרש - 'בשביעי, ישב הקב"ה על כסא שמחה וכו', והיו מלאכי השרת פותחים את פיהם ואומרים 'הי כבוד ה' לעולם', וכולם עונים אחריהם 'ישמח ה' במעשיו' (סדר רבה דבראשית אות טו, בתי מדרשות ח"א).

ויתכן שזה הכוונה בנוסח התפילה - 'לא-ל אשר שבת מכל המעשים, ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו'. שמכיון שנשלמו כל המעשים ישב על כסא כבודו, כלומר שעל ידי שלימות המעשים ניכר כבודו וגדולתו, ועלה שבחו מפלא יצירת הבריאה, ונתבסס כבודו ביותר.

אמנם ביתר עומק נראה שהשיר של שבת הוא בבחינה יותר נעלית, והיינו דמכיון שביום השביעי שבת ה' מכל המעשים, על כן ישב על כסא כבודו להראות את עצם מציאותו כביכול ועל כן באים לשורר לפניו.

כלומר שעיקר השבח כאן הוא מצד רוממותו וקדושתו יתברך, דמכיון שביום זה כבר לא היה עוסק במעשי העולם, קבעו להיות מיועד לעסוק בכבוד עצמותו יתברך, על כן משוררים לפניו ומכבדים את שמו מצד עצמו.

והנה בדומה למה שנאמר במזמור זה 'מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך', מצאנו ביטוי דומה במזמור 'ברכי נפשי' - 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינך' (תהילים קד).

ונראה ששבח זה של 'מה רבו' שייך לימות החול, וכפי עניינו של המזמור שם שעוסק בסדר הבריאה על פרטיה הרבים, והמשורר מתפעל מריבוי המעשים אשר ממלאים את העולם. ודרך ראיית העולם ופעולותיו של ה', הוא מגיע להתפעלות מחכמתו וגבורתו יתברך.

אולם במזמור שיר ליום השבת השבח הוא 'מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך', שבשב"ק מתוך שהלב פתוח להתפעל מקדושת ה' עצמו, נפתחים עינינו לראות מתוך גודל המעשים ועמקותם את קדושת ה' כמה גדלו מעשיו ומאד עמקו מחשבותיו עד שאין לנו כל השגה בהם.

להקב"ה שאין גדול ממנו, עצם העובדה שהקב"ה קדוש ומובדל מאיתנו, עד שאין לנו חקר ופשר במעשיו, הוא ההילול הגדול והמופלא ביותר, 'כי לא מחשבתי מחשבותיכם' וזה הוא השיר ליום השבת, כי שיר נשגב זה הוא המתאים לקדושתו של יום השבת, שבשבת אנו משיגים את קדושת ה', שהשי"ת הוא קדוש ומופלא מבינתנו ומהשגתנו.

ודווקא דבר נפלא ומופלא זה, הוא המביא אותנו להכריז 'מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך'.

והנה ממבט שטחי נראה שהמשורר בא להורות לאדם שלא להתחבט בשאלות, ולהכניע את עצמו למציאות תמוהה זו של בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און, וזאת משום שאיש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, ומה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך, ולכן אל לו לאדם להתיימר להבין זאת.

אמנם נראה שאדרבה, המשורר בא לספר כאן שבחו של הקב"ה, ומהללו בעצם זה שדרכיו גבהו למעלה מהשגתנו - שזה גופא הוא שבח והילול

הכמה ומוזר

איזהו עשיר השמה בחלקו

משאלותיו. אולם את היחס והתחושה כלפי מצבו, האם יהיה משום כך מלא צער עטוף יגון ומכונס בעגמת נפש, או שיהיה שמח ומאושר בחייו צוהל ומרנן ומודה לה' על טוב חלקו, זה תלוי בכיוון מחשבתו של האדם.

וכל זה איננו שווה לי

והנה יש לפעמים אדם המתפרנס בכבוד די מחסורו, ובכל זאת הוא ממורמר עשוק ורצוף כל הימים, והיינו משום שהיה רגיל בעשירות, והיום יש לו רק מעט, ומחמת כן גם אינו נהנה ממה שיש בידו. והנה אם יחשוב בדעתו ויצייר לעצמו, אילו היה רגיל בפחות ממצבו כיום ופתאום השתפר מצבו בשיעור זה, הרי היה מרגיש מלך בעולמו, ורק משום שהורגל או צייר לעצמו תכנית יותר גבוהה, מדמה לעצמו כאילו אין לו מאומה.

וזהו כסילות השוטים וטיפשות לבם, שאם אינם משיגים את הכל כפי פסגת תאוותם, אזי אין נהנים כלל ממה שניתן להם. וכמו שמצינו מידה מגונה זאת אצל המון הרשע שהיה לו עושר וכבוד והמלך גדלו מעל כל השרים, אולם מחמת שהיה אדם אחד שלא השתחוה לו, כבר אמר - 'וכל זה איננו שווה לי'.

והנה המציאות היא, שרוב האנשים שואפים ויוצרים לעצמם ציפיות גבוהות, שכל מהלך חייהם יהיה באופן הכי טוב ונעים עבורם, אבל 'עצת ה' היא תקום', ולא כל אדם זוכה לשני שולחנות. אך עדיין

אושר החיים תלויים במחשבתו של האדם

בכוחו של האדם ליצור בלבו הכרה ומבט נכון על כל מה שמתרחש עמו, אשר תביא אותו לידי שלוות נפש ונחת רוח בכל המצבים אליהם תוביל אותו השגחת ה' יתברך. והדרך לבוא לידי כך היא בהתבוננות באמיתת הדברים, שכאשר ירגיל עצמו לחשוב את המחשבות הנכונות, אזי יהיה מלא שמחה ואושר ועל שפתיו תודה ורינה כל הימים, על הדברים הרבים שזכה להם.

כי רוב ענייני הצער התרעומת ועוגמת הנפש תלויים בהכרה ובמחשבת האדם, דהיינו משום שהחליט בלבו וקבע בדעתו שאושר חייו תלוי במידה מסויימת של רווחה בממון או מעמד של כבוד וכדומה, וכל עוד שלא הגיע לפיסגה זו הוא חש מחוסר ומופסד, ומרגיש כאילו שהוא נועד להלך בשולי החיים ולהביט בכליון עיניים בהצלחתם של אחרים, ונמצא מכלה את ימיו בזעף ורוגז ומתאבל על עצמו בחיים חיתו. והכל נובע משום שהחליט בדעתו שהוא צריך להגיע למצב מסויים, ורק כך מחשיבים כחיים מתוקנים. והנה אדם זה מצטער על דבר שלא היה אלא בדמיונו שמעולם לא היה שלו ומעולם לא היה מיועד לבוא אליו, בו בזמן שהיה בידו להיות שמח ומאושר במה שיש בידו, אשר הוא כה רב.

ואמנם מותר לאדם להשתדל לשפר מצבו ולהגיע למה שלבו חפץ ולהתפלל אל ה' שימלא את

'שמח' בחלקו אשר זכה לו, והוא מלא בנחת ואושר ממה שיש לו.

ספר קהלת - החכם משכיל לשמוח במה שיש לו

ויסוד זה הוא אחד מהעניינים העיקריים שמלמדנו החכם מכל אדם שלמה המלך בספר קהלת. כי מלבד מה שהוא מהבל את קנייני העולם הזה ומברר כי אין הם עיקר התכלית, וגם שאי אפשר להגיע למילוי השאיפות בענייני העולם, יחד עם זאת הוא מלמדנו כי לא יאה האדם שוטה ויאבד גם את החלק שנותנים לו, רק משום שאין מצליח להשיג הכל.

והנה עיקר מסקנת החכם מכל אדם, שהעולם הזה הוא רק הכנה ופרוזדור אל הטרקלין, והעולם הזה לא נועד כדי להשיג בו את תכלית החיים, אלא מטרת החיים בעולם הזה הוא בכדי לעבור בו באופן נכון, כלומר שהוא מזמין הרבה מצבים והזדמנויות להתמודדות, נסיונות ואתגרים שניתן לנהוג בהם באופנים שונים, וכאשר יתנהג האדם ויתייחס אל המצבים השונים בצורה נכונה אזי ניצח במערכה, ואף שמהלך העניינים היה מלא קשיים ומהמורות, הרי מכיוון שהוא נהג באופן הנכון, קנה בזה את עולמו.

והכרה זו מעניקה את הדרך ליטול מן העולם את המירב שניתן להפיק ממנו, כי כאשר ידע האדם מראש שענייני העולם מוגבלים הם מעצם טבעם, ילמד מלכתחילה ליהנות ולשמוח ממה שניתן.

ויש שהאדם רוקם במוחו תכניות מתכניות שונות, ומצייר בלבו שאיפה להגיע למצב של חיים נוחים וטובים כפי דעתו. ומחמת שמצפה להגיע לאותו המצב בו יהיה הכל מסודר כפי תכניתו, אינו מפנה את לבו לשמוח עם מה שיש לו כבר עתה, אלא עיניו נשואות אל הזמן שבו יהיה הכל מושלם כמו שתיכנן, ועל זה אומר לו שלמה ומוזהירו, זכור כי יתכן שכל יגיעתך תהיה לריק. ועוד עלול להיות שתכניותיו עוד ידרדרו וירעו את מצבו. ואף אם יצליח, בדרך כלל יארך הדבר זמן רב, ונמצא שרוב ימי חייו המה מחוסרים ומקוטעים, שכל הזמן היו כל מגמתו ומבטו רק אל העתיד הבלתי ידוע.

ובדרך זו מתאר קהלת ועובר על כל שטחי

יש לו לאדם די סיבות לשמוח ולהיות מאושר, אם רק ישכיל להביט נכוחה, ויראה עד כמה רב חלקו ויתמלא בנחת רוח ממה שיש בידו.

וכשיתבונן האדם סביביו, יראה כי רוב הבריות חסר להם עניינים רבים מתאוותם ורצונם, וכל קנאתו היא הבל ודמיון שוא. ובדרך כלל יבחין שישנם כמה דברים שחננו ה', שאין לרוב האנשים בסביבתו ויהיה שמח ומאושר בהם.

אולם אפילו אם ישנם דברים שרוב האנשים זכו בהם והוא נעדר מהם, אין זו סיבה שלא ישמח עם מה שיש בידו. כי לפי האמת, מה שאין לו, אינו אמור כלל לפגום בשמחתו על מה שיש בידו. ויצויר לעצמו אילו לכל שכניו היה פחות ממה שיש לו, הרי היה מאושר באותו שיעור שיש בידו. ועתה מה ממנו יהלך שלשכניו יש יותר, מדוע זה צריך לפגום בהנאתו ממה שיש לו. אלא שדעתו ומחשבתו הם המה המביאים אותו להרגיש מחוסר וכאילו אין לו כלום, ואין לזה שום בסיס הגיוני.

וניתן ליטול דוגמא ממצאות העולם, שהיחס והרגש נקבע לפי מה שהורגלנו לחשוב. שנצויר לעצמנו אילו לא היה בטבע האדם להזדקק לשינה, אלא היה טבעו להיות ער תמיד, והנה אדם אחד חלה שכל יום הוא נאלץ לישן כמה וכמה שעות, הרי כל הבריות היו מרחמים עליו ומביטים עליו כאומלל אשר כל יום אובדים מחייו כמה וכמה שעות בשכיבה אין אונים, וכל שכן הוא עצמו היה מלא צער ומסכנות. ואילו במציאות, מכיון שכל האנשים הם במצב זה, אין אף אחד מרגיש אומללות וצער על המצב שצריך לישן, ויודעים להיות שמחים ומרוצים שיש לנו את רוב שעות היממה לפעילות. [ויתירה על כך מתענגים על עצם השינה].

וכן בכל העניינים יכול האדם לצייר לעצמו, אילו לכל הבריות היה עוד פחות ממנו, אזי באותו שיעור עצמו שיש עתה בידו היה חש כנתון בכבודו של עולם, ולא היה מעיק עליו כלל המחוסר שמרגיש עתה, הרי מוכח בעליל שאין הדבר תלוי אלא בלבו של האדם שיכול להטותו לכל צד.

והיינו מה שאמרו חז"ל 'איזהו עשיר השמח בחלקו' (אבות פרק ד משנה א). שאין הכוונה רק שהוא מרוצה ואין לו טרונאי ותרעומת על מה שאין לו, אלא עיקר תכונתו הישרה שהוא אכן יודע להיות

אפשרות לקחת את הנחת רוח שלו. ואף שהרשות בידו לעסוק בתכניות ולבנות מהלכים ארוכי טווח, ואכן יש סיכוי שהדברים יצליחו, אולם אל יביא עצמו למצב שכולו תוחלת ממושכה וכל לבו נתון לאותו עתיד, עד שאינו משים לב למה שיש לו עתה, כי עלול לעבור עליו כל חייו בציפייה זו.

ואפילו לגבי שאיפות רוחניות, איתא בספר 'שפת אמת' (על פרקי אבות) שגם על זה נאמר 'איהו עשיר השמח בחלקו'. כי יש שהאדם יוצר לעצמו שאיפה רמה, כגון שיעלה מעלות רמות בתורה, או שיגיע למדריגה נעלה בעבודת ה', ואז יהיה שמה ומאושר, וכל עוד שלא הגיע לזה הוא שרוי בצער, וכאילו עדיין לא הגיע כלל לחיות את החיים. וספר קהלת מלמד את האדם לשמוח בכל פרט ובכל חלק שהגיע אליו. לשמוח שאנו מקיימים מצוות כפשוטם, וכי קטנה היא בעינינו. וכן מכל דבר ומכל פרט יש על האדם ליטול שמחה אושר ורוממות, ולא להרגיש שהחיים הם רק הכנה בדרך אל הפיסגה, אלא בכל יום ובכל מצב עליו להשכיל לקחת את הנחת רוח שלו.

ויסוד זה חוזר ונשנה בקהלת בכל אחד מהעניינים שחוקר אותם, ואף דברים שאין הם התכלית והעיקר, גם ישכיל האדם ליטול מה שבכוחו ולשמוח בו. ואמנם גם זה תלוי בחסד ה' שיבוננה וישכילהו לשמוח במה שיש לו, כמו שנאמר שם - 'גם כל האדם אשר נתן לו האלוקים עושר ונכסים, והשליטו לאכול ממנו ולשאת את חלקו ולשמוח בעמלו, זה מתת אלוקים היא' (קהלת פרק ה, יז).

החיים, ואומר לאדם מה יש לך לחכות ולצפות, בכל רגע שעובר אתה מפסיד את אותו הרגע, אם יש לך מעט אפשרות ליטול נחת רוח מדוע תדחה אותו בציפייה ליותר טוב, בכל מצב ובכל יום יש בו

התודה והברכה ליידינו הנעלים
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב ליידינו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **יצחק פסח קלצקין** שליט"א
לרגל נישואי הבן עב"ג למזל"ט

ס"ב

סבת תשפ"ד

ברכת מזל טוב ורוב נחת

מקרב לב שלוחה בזה ברכת מזל טוב חמה ונרגשת, ליידינו עוז, לב חכם לוקח מצוות, רב חסד להיטיב לכלל ולפרט, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, איש חי רב פעלים, כביר המעש לתורה ולתעודה, איש חמודות וחכם לב, ממקימי עולה של תורה, אשר בנדיבות הונו ואונו, מוחו וליבו, מגדיל עצה ומרחיב תושיה בכל ממכני ניהול המכון, להצמיח פרי הילולים לטובת מפעלנו הקדוש של עריכת והוצאת כתבי רבינו זצוק"ל

הרב **בן ציון שטיינברג** שליט"א
מגדולי תומכי מכוננו

ואתו עמו נוות ביתו החשובה תחי'
תומכת ואמנה בכל מפעלותיו הברוכים

לרגל השמחה השרויה כמעונם
עם נישואי בנם
הבה"ח **אליהו** ה"ו
עב"ג למזל"ט

זכות פעלכם הרבים לתורה ולחסד, יעמוד לכם ולמושפחתכם ותזכו לאושר ונחת, תורה וגדולה, עושר וכבוד, שפע ברכה והצלחה בכל מעשי ידיכם, ימלא ה' כל משאלות לבכם לטובה ברכה עד בלי די, ונוכה כולנו לשנת גאולה וישועה בביאת משיח צדקנו במהרה אמן

בידידות והוקרה
הנהלת מכון "כתבי בן מלך"
אריה קרייבססקי